

Foto: Hans van den Bos, Bosbeeld

Veiligheidsbewustzijn

“Ik werk veilig en anders werk ik niet”

Hoe veilig werkt u eigenlijk?

Aan de hand van een persoonlijk verhaal schetst Paul Schreuder, vrijwilliger en veiligheidskundige bij Natuurmonumenten, hoe vrijwilligers en werkgevers in bos en natuur bewuster bezig kunnen zijn met veiligheid in het (vrijwilligers)werk.

— Paul Schreuder

> Tijdens mijn vrijwilligerswerk in bos en natuur kreeg ik eens de vraag of ik wel veiligheidsbewust bezig ben. “Hmm, daar moest ik wel even over nadenken. Wat werd daar nu eigenlijk mee bedoeld? Ik denk wel dat ik veilig bezig ben, maar of ik me er ook bewust van ben? Ik doe beheerwerk in de

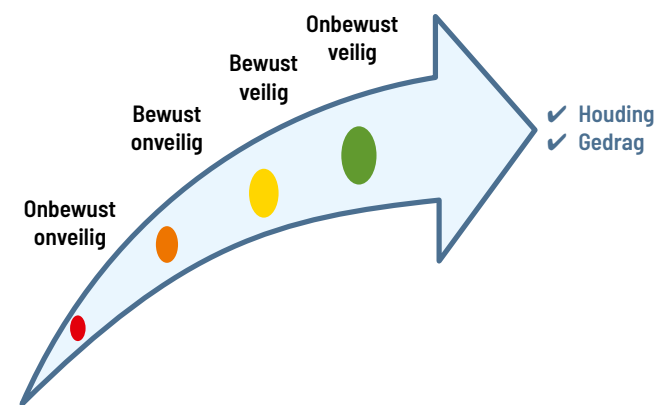
natuur, alles wat de groepscoördinator of boswachter aangeeft om te doen: snoeien, maaien, hooien, sloten baggeren en nog veel meer. Ik heb er niet zo veel verstand van – ik ben geen tuinier – maar ik vind het wel hartstikke leuk werk, zo in de groep. Heb ik zelf wel eens een ongeval mee-gemaakt tijdens het werk? Na even nadenken: Ja, eigenlijk wel. Zo heb ik wel eens een paal met een spijker tegen mijn hoofd gekregen en uhh, ook wel eens wat op mijn voet laten vallen, maar verder gelukkig niks ernstigs hoor!

Bewust van mogelijke risico's

Wat wordt er nou eigenlijk aan de vrijwilliger gevraagd, wat bedoelt men met veiligheidsbewustzijn? Veiligheidsbewustzijn houdt in dat een persoon zich bewust is van de mogelijke risico's van een bepaalde actie. En dat hij signalen daarvoor vervolgens doeltreffend kan omzetten in een alerte en bewuste reactie op een onveilige situatie. Dit met als doel de acties op een veilige

manier uit te willen voeren.

“Dat klinkt goed, maar hoe kan ik dat nu weten?”, dacht ik. Waar begin je dan? Je moet eerst weten wat de risico's zijn van je werk en werkomgeving. Hiervoor zijn in de Arbeidsomstandigheden wet (Arbowet) diverse zaken vastgelegd voor zowel werkgever, werknemer als vrijwilliger. De werkgever moet samen met zijn medewerkers en vrijwilligers de risico's van het werk inventariseren in de zogenaamde Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E). Hierbij wordt gekeken of de risico's uitgesloten of beheersbaar gemaakt kunnen worden. Bijvoorbeeld door het nemen van effectbeperkende maatregelen of door gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's). Als de risico's niet beheersbaar te maken zijn, mogen de werkzaamheden niet uitgevoerd worden. Kunnen de werkzaamheden wel beheersbaar uitgevoerd worden, dan zullen al de risico's die op jouw vrijwilligerswerk van toepassing zijn, met bijbehorende beheersmaatregelen, met je gecommuniceerd moeten worden.

Figuur 1. De verschillende fasen van veiligheidsbewustzijn.

Voorlichting en training

Bij het creëren van een veilige werkomgeving speelt voorlichting een grote rol. Iedereen moet goed op de hoogte zijn van de eventuele risico's van het werk en weten hoe je moet omgaan met de beschikbare hulp- en beschermingsmiddelen. Dit kan op diverse manieren. Door praktijktrainingen voor bijvoorbeeld het werken met de motorkettingzaag of bosmaaier en voor bedrijfshulpverlening. Toolbox-bijeenkomsten zijn ook een goede manier van voorlichten. Hierbij wordt voordat de groep aan het werk gaat, een specifieke werkzaamheid gezamenlijk besproken: wat zijn de risico's van dat werk, hoe zijn die te beheersen en welke persoonlijke beschermingsmiddelen moeten hierbij gebruikt worden. Dan is er ook nog e-learning: korte cursussen die je zelf via de computer kunt volgen op een tijdstip

dat jou het beste uitkomt. Uiteraard zijn er nog veel meer vormen van voorlichting, instructies en communicatiemiddelen.

Het is van belang dat de gegeven voorlichting controleerbaar is. Er moet dus bij de organisatie waar je voor werkt een administratie bijgehouden worden van welke training je gevolgd hebt, wat gecommuniceerd is en hoe. Bij controle van bijvoorbeeld de arbeidsinspectie bij een incident moet namelijk aangetoond kunnen worden welke informatie, werkinstructie en/of training je gehad hebt om je werk veilig te kunnen uitvoeren.

Net echt werk!

“Dat is nogal wat. Ik heb nooit geweten dat er zoveel komt kijken om wat vrijwilligerswerk te doen. Het lijkt wel op echt werk!” Ja, ook vrijwilligers dienen veilig zijn werk te kunnen doen, net

Figuur 2. De vijf treden van de veiligheidsladder.

als werknemers. En hier moet de werkgever voor zorgen. De vrijwilliger zelf heeft ook verplichtingen. Hij zal de werk- en veiligheidsvoorschriften moeten kennen en ernaar moeten handelen, waardoor de vrijwilliger ook zelf kan bijdragen aan veilige werksituaties, voor zichzelf en anderen.

“Wat is er dan nog vrijwillig aan het vrijwilligerswerk met al die verplichtingen?!” Het is vrijwillig, omdat je er niet voor betaald wordt, omdat je geen verplichte arbeidsovereenkomst hebt en omdat je het helemaal zelf wilt in de tijd die jou past. “Ik doe het toch vooral omdat ik het leuk vind, lekker buiten aan het werk ben en fijn met anderen samen werk. Ik heb er plezier in, doe het voor de natuur, voor de mensen die daar weer van genieten en voor mezelf.”

“Toch begrijp ik nu ook wel dat het niet geheel vanzelf gaat. Ik moet ook investeren in mezelf. Ik moet leren wat de risico's zijn en hoe ik ermee om moet gaan. Voor mezelf en mijn medevrijwilligers, zodat we na al het werk ook weer veilig en gezond naar huis kunnen.”

Leerproces

Veiligheidsbewustzijn is een proces van leren; het komt niet vanzelf. Samen leer je van ongevallen die helaas toch kunnen gebeuren. Zorg er dan voor dat het in het vervolg een ander niet overkomt. De zo genoemde veiligheidsladder (figuur 1 en 2) kan je daarbij helpen. De werkgever zal in samenwerking met de veiligheidskundige controles uitvoeren of de werkzaamheden gedaan worden zoals in werkinstructies voorgeschreven en bij de trainingen geleerd is. Uit de rapportages kunnen conclusies worden getrokken waar de vrijwilligers qua veiligheidsbewustzijn op de veiligheidsladder staan. Op basis hiervan kan de werkgever indien nodig samen met de vrijwilligers verder werken aan het veiligheidsbewustzijn, zodat iedereen op zijn minst bewust veilig zijn werk doet. Door te leren en ernaar te werken kunnen we ons veiligheidsbewustzijn allemaal van Onbewust Onveilig naar Onbewust veilig brengen: *ik werk veilig en anders werk ik niet.*

